

Perheen tukena

Perhetyö lapsi- ja perhesosiaalityössä (PETU) -tutkimushankkeen johtopäätökset ja suositukset

Perhetyö on lapsiperheille tarjolla oleva sosiaalipalvelu, joka tukee perheitä arjen hallinnassa, vanhemmuudessa ja lasten hyvinvoinnissa. Perhetyön yleisenä tavoitteena on vahvistaa perheen voimavaroja ja ehkäistä ongelmien kärjistymistä. PETU-tutkimushankkeen tulosten perusteella on syytä kiinnittää erityistä huomiota perhetyön valtakunnalliseen määrittelyyn, tavoitteisiin ja niiden arviointiin, ammatillisen harkintavallan käyttöön ja lasten asemaan perhetyön asiakkaina.

Perheiden palvelutarpeet ja palveluiden porrasteisuus

Perhetyö on porrasteisesti järjestetty palvelu. Perhetyö voi olla lyhytaikaista varhaista tukea, sosiaalihuoltolain (SHL) mukaista perus- ja erityispalvelua tai lastensuojelulain (LSL) mukaista tehostettua perhetyötä. PETU-tutkimushankkeen tulokset kuitenkin osoittavat, että palveluiden porrasteisuus ei aina ole selkeä eikä vastaa perheiden yksilöllisiä tarpeita.

Erityisen tuen perhetyössä kohdataan perheitä, jotka tarvitsevat tiiviimpää ja pitkäkestoisempaa tukea, kun taas tehostetun perhetyön kriteerit ovat korkeat ja palvelua voi joutua jonottamaan. Tarkasteltaessa perheiden kuormitustekijöitä ja perhetyölle asetettuja tavoitteita, sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukainen perhetyö näyt-

täytyy hyvin samankaltaisena etenkin palvelun intensiteetin ja huolten vakavuuden suhteen. Myös perhetyölle asetetut tavoitteet ja arvioidut vaikutukset ovat pitkälti yhteneviä. Jatkossa on tarpeen selkiyttää perhetyön tavoitteita, kehittää arviointikäytäntöjä sekä tarkastella kriittisesti palveluportaita ja perhetyön myöntökriteerejä. On varmistettava, että palveluiden porrastus ei estä perheiden yksilöllisten tarpeiden huomioimista.

Perhetyön määrittely

PETU-tutkimushankkeen valtakunnallisen kyselyn perusteella perhetyön määrittely on kirjavaa. Lastensuojelulain mukainen tehostettu perhetyö nimetään yleisimmin perhetyöksi, mutta esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelu on perhetyötä vain osalla hyvinvointialueista. Myös sosiaalihuoltolain mukaisen erityisen tuen perhetyön kohdalla vastaukset hajautuivat. Erityisen tuen perhetyötä määritellään monin eri tavoin, eikä se ole vakiintunut osaksi ammatillista kielenkäyttöä. Perhetyön ja sen määrittelyn valtakunnallinen yhtenäistäminen vaatii työstämistä. Selkeä määrittely tekee palvelusta ymmärrettävämmän sekä asiakkaille että yhteistyökumppaneille. Se myös helpottaa palvelun vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointia. →

Perhetyö ja harkintavalta

Perhetyön tavoitteet ovat usein väljiä ja työskentelyn myötä tarkentuvia, mikä antaa perhetyöntekijälle mahdollisuuden määritellä, miten perheen kanssa työskennellään. PETU-tutkimushankkeen tulosten perusteella tämä on yksi perhetyön ammatillinen vetovoimatekijä, sillä ammatillaiset arvostavat mahdollisuutta työskennellä itsenäisesti. Perheiden kanssa työskennellessään ammatillaiset käyttävät merkittävää harkintavaltaa, jota he eivät aina miellä vallankäytöksi. Perhetyö on vaativaa, asiakkaiden kohtiin sijoittuvaa ihmissuhdetyötä. Siksi ammatillisen vallankäytön mahdollisuuksien ja rajojen tunnistamiseen on perusteltua kiinnittää enemmän huomiota.

Perhetyö muutosta tukevana ja arkea kannattelevana palveluna

Perhetyö paikkaa ajoittain muiden palveluiden puutteita ja kannattelee perheiden arkea. Perhetyö voidaan mieltää sekä muutosta tavoittelevaksi että perhetilannetta kannattelevaksi palveluksi. Kannattelu kuvastaa perhetyön luonnetta yleispalveluna, jota voidaan myöntää, vaikka palvelutarvetta ei ole tarkasti määritelty tai kun muut palvelut eivät toimi. Ammattilaisten mukaan perheet tyypillisesti tarvitsevat useita perhetyön jaksoja. Tämä kertoo niistä haasteista, joita perhetyössä kohdataan. Kyse ei aina ole yksinkertaisesti ratkaistavissa olevista ongelmista, vaan pitkäjänteisistä muutosprosesseista. Perhetyön tavoitteita asetettaessa on syytä arvioida, pyritäänkö selkeään muutokseen perheen arjessa vai perhetilanteen kannatteluun, ja tästä on käytävä avointa keskustelua perheiden kanssa. Lisäksi on vahvistettava yhteistyötä eri palvelujen ja toimijoiden välillä (esimerkiksi koulu ja varhaiskasvatus), jotta perhetyö ei jää yksin kannattelemaan perhettä haastavassa tilanteessa.

Lapsen asema perhetyössä

Ammattilaiset pyrkivät toteuttamaan perhetyötä lapsilähtöisesti. Lasten ja nuorten tarpeita huomioidaan esimerkiksi työskentelyn sisällön suunnittelussa. Tästä huolimatta työskentely kohdentuu ensisijaisesti vanhempiin, vaikka perhetyö koskettaa aina myös perheen lasta tai lapsia. Lapsilla ja nuorilla on vain vähän vaikutusmahdollisuuksia perhetyön aikatauluihin tai siihen, jatkuuko työskentely perheessä. Perhetyön vaikutuksia arvioidaan pääasiassa vanhempien kanssa ja toisinaan nuorten, mutta vain harvoin lasten kanssa. Perhetyön tavoitteet ja syy, miksi perhetyötä tehdään, saattavat olla lapselle epäselviä. On varmistettava, että lapsille ja nuorille kerrotaan kehitystason mukaisesti, mitä perhetyö tarkoittaa ja mikä on perhetyöntekijän tehtävä. Lapsen toiveiden ja mielipiteiden selvittäminen kaikissa perhetyön vaiheissa tulisi huomioida palvelua tarjottaessa ja toteutettaessa.

Kuvitus: Oona Niskanen

Taitto: Kaapo Riikonen